Pisur sum VISTFRØÐILIGT MÁT

Kirstin Eliasen
PhD

KANNING: Ein háttur at kanna „heilsuna“ hjá eini vistskipan, er at nýta burðarúrslitið hjá ávísum sjófugli. Í Føroyum er samband millum burðarúrslitið hjá ritu og tilgongd av toski.

Ein vistskipan er tilknýtið millum verur, og millum verurnar og umhvørvið. Sunnar vistskipanir eru tær ið framleiða nógv og har framleidda orkan verður flutt væl upp í føðiketuna. Men hvussu kann heilsan á eini vistskipan mátast?

Ein háttur hevur verið at nýtt burðarúrslitið hjá ávísum sjófuglasløgum. Hetta tí at sjófuglur er ovarlaga í føðiketuni, hann reiðrast í avmarkaðum økjum og tískil gerst rímuliga lættur at eygleiða og skráseta, umframt at teirra burðarúrslit

Mynd: Jens Kjeld Jensen

einans lýsir umstøðurnar hjá fuglunum seinastu stuttu tíðina.

Fyrstu skrásetingarnar av burðarúrslitinum, t.e. tal av pisum pr. reiður, hjá ritu við Føroyar vóru gjørdar í 1982 og hava verið støðugt gjørdar síðani 1988. Samanbera vit hesi tøl við tilgongdina av toski sama ár og árið eftir, er sambandið sannførandi (Mynd 1). Toskur er neyvan beinleiðis tengdur at ritu, og stendst hetta sambandið tískil av at eitthvørt, t.d.føðin, ávirkar bæði djórasløgini á líknandi hátt.

Ritan er lítil sjófuglur, sum í burðartíðini er serstakliga viðkvom mótvegis broytingum í nebbasildastovninum. Um veturin livir hon einamest av djóraæti, men tá ið nebbasildin kemur upp úr sandinum um várið, livir ritan av henni. Tá ið nebbasildayngulin um summarið er vorðin nóg stórur, livir ritan eisini av honum, og er tað tað, ið hon í stóran mun gevur pisunum at eta. Tískil er ritan tengd at vaksnari nebbasild, tá ið hon tekur støðu til, um hon hættar sær í holt við at reiðrast, og at nebbasildaynglinum, tá ið hon skal fáa mat til pisurnar.

Sunnar vistskipanir eru tær ið framleiða nógv og har framleidda orkan verður flutt væl upp í føðiketuna

Við hesum er tað ógvuliga sannlíkt, at áður staðfestað sambandið millum tosk og ritu er umvegis nebbasild, ið eisini er vælumtókt føði hjá toski. Hetta kann verða eitt sera hent amboð at hava, tá ið toskastovnurin skal handfarast burðardygt og hædd skal takast fyri, hvørjar umstøður, umframt veiðutrýst, toskurin hevur.

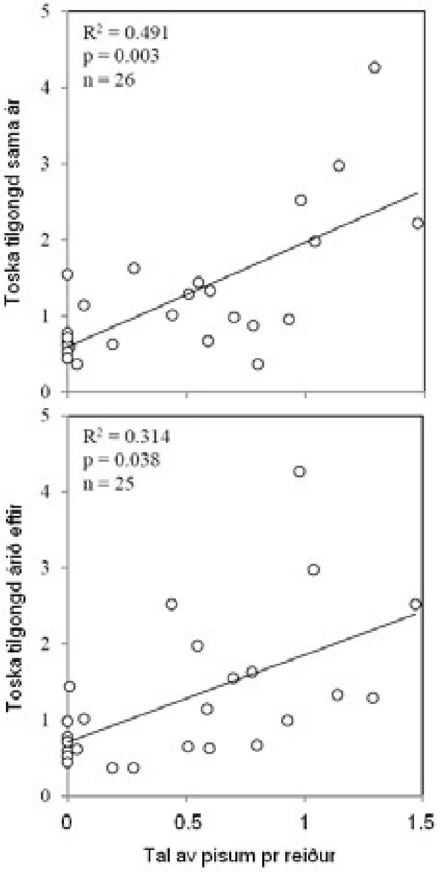

Mynd 1. Sambandið millum burðaravlop hjá ritu og tilgongd av toski sama ár (ovara mynd) og árið eftir (niðara mynd).